

Manifest 'Rechten voor Natuur'

Een oproep tot een nieuw bewustzijn en verankering daarvan in de wet

Wij pleiten voor een nieuw bewustzijn in Nederland, een bewustzijn dat is geworteld in de overtuiging dat wij mensen integraal onderdeel uitmaken van natuur. Te vergelijken met de manier waarop een boom vanzelfsprekend deel is van natuur en alleen kan bestaan bij de gratie van onderlinge relaties. Vanuit deze overtuiging is het gepast en ook juist om de belangen van natuur, inclusief de mens, op te nemen in besluitvormingsprocessen en beslisstructuren. Deze paradigmaverschuiving zal in alle disciplines, sectoren en lagen van de maatschappij moeten plaatsvinden om de vermeende scheiding tussen mens en natuur op te heffen. Onze afstandelijke relatie tot natuur en de uitzonderingspositie die de mens zichzelf heeft toegekend vormen de oorzaak van misstanden en van vernietiging van natuur op grote schaal. Dat moet opgelost worden door een andere vorm van denken aan te nemen. Eén van de manieren om dit te activeren en vast te leggen is via het recht.

Wij overhandigen dit manifest aan de Nederlandse politiek met de vraag hierop actie te ondernemen omdat wij ervan overtuigd zijn dat wij middels **Rechten voor Natuur** een bijdrage leveren aan een wereld waarin natuur –inclusief de mens– actief betrokken is bij beslissingen over haar toekomst.

1

Wij constateren dat huidige milieuwetgeving niet toereikend genoeg is om natuur te beschermen.

In 2019 concludeerde het Verenigde Naties Milieuprogramma dat huidige milieuwetgeving, ondanks de 38-voudige toename aan wetten en regels, niet voldoende is om klimaatverandering, vervuiling, en het verlies van biodiversiteit en leefgebieden tegen te gaan. Laat staan de kwaliteit zou verbeteren. Jaarlijks stelt de Verenigde Naties IPCC-rapporten op om risico's van klimaatverandering in kaart te brengen. De voorspellingen zijn met het jaar grimmiger. VN Secretaris-Generaal António Guterres schreef op Twitter dat van alle IPCC-rapporten die hij las, geen zo beangstigend is als het huidige, dat afgelopen februari verscheen. Guterres noemt het rapport “een atlas van menselijk lijden” en “een manifestatie van mislukt klimaatleiderschap”. De waslijst aan sombere voorspellingen kunnen en willen we niet negeren.

Net als elders in de wereld is het ook in Nederland slecht gesteld met natuur. Zo is ons land binnen Europa koploper biodiversiteitsverlies. En minder dan 1% van onze wateren voldoet aan de standaard Kaderrichtlijn Water.

2

Wij stellen vast dat het ontbreken van inbreng van de stem van natuur in het huidige besluitvormingssysteem een ernstige tekortkoming is.

In Nederland is niemand aangewezen om exclusief het belang van natuur te vertegenwoordigen in het besluitvormingssysteem. Instanties zoals Waterschappen en ook andere overheden moeten vele belangen afwegen bij besluitvorming. Naast de zorg voor natuur vragen vooral economische en maatschappelijke belangen om aandacht. In de praktijk betekent dit dat ecologische belangen altijd het onderspit delven. Daarom moet de stem van natuur in het proces van besluitvorming tot in de rechtszaal serieus worden genomen. We moeten leren luisteren naar de stem van natuur.

3

Wij zijn ervan overtuigd dat we middels 'Rechten voor Natuur' een stem voor natuur kunnen vastleggen in onze maatschappij.

Binnen de **Rechten voor Natuur** is het gebruik om voogden aan te stellen die de belangen en rechten van natuur representeren. In Nieuw-Zeeland, bijvoorbeeld, zijn voogden aangesteld vanuit de overheid en de Māori die de rechtspersoon de Whanganui-rivier representeren. Deze voogden worden vanaf het begin betrokken bij besluitvorming en beslissingen ten aanzien van de rivier of het betrokken gebied. Daarmee vormen ecologische belangen niet langer een sluitpost aan het eind van een proces, maar heeft natuur een volwaardige stem in het gehele traject van afwegingen.

In Ecuador, waar Moeder Aarde rechten heeft volgens de grondwet, heeft ieder persoon procesbevoegdheid om in de rechtszaal op te kunnen staan voor de **Rechten voor Natuur**. Niet langer berust de bevoegdheid om voor natuur op te komen bij de overheid of bij enkele aangewezen instanties. De hele maatschappij is verantwoordelijk en iedereen kan in actie komen om natuur te representeren.

In ieder land verschilt de vorm waarin men de **Rechten voor Natuur** kan representeren, maar in alle vormen zien we dat mensen de stem voor de natuur kunnen laten gelden.

4

Wij zien dat natuur over de hele wereld rechten of rechtspersoonlijkheid toegekend krijgt.

Van Ecuador, Nieuw-Zeeland tot aan Bangladesh: over de hele wereld hebben ruim 30 landen **Rechten voor de Natuur** erkend via de grondwet, nationale (milieu)wetgeving of beleid, op lokaal niveau of via de rechter¹. In sommige landen zijn **Rechten voor Natuur** toegekend aan de 'natuur' in haar algemeenheid, Pacha Mama (Moeder Aarde) of aan specifieke natuurgebieden zoals rivieren en bossen. Het is één van de snelstgroeiende milieubewegingen van deze tijd, met wereldwijd ruim 409 initiatieven om te pleiten voor **Rechten voor de Natuur**².

1 www.harmonywithnatureun.org/rightsOfNature/

2 www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17445647.2022.2079432?tab=permissions&scroll=top

5

Wij roepen op tot meer aandacht voor de Nederlandse initiatieven op het gebied van ‘Rechten voor Natuur’: bijvoorbeeld voor de Waddenzee, de Noordzee, Amelisweerd en de Maas.

Sinds 2018 pleiten juristen voor rechten voor de Waddenzee³, de Ambassade van de Noordzee onderzoekt hoe de Noordzee een politieke stem kan krijgen⁴, in 2021 werd opgeroepen tot rechten voor Amelisweerd⁵ en het initiatief Maas in de Wet van de Maas Cleanup pleit voor rechtspersoonlijkheid van de Maas⁶.

3 www.trouw.nl/nieuws/de-waddenzee-heeft-ook-rechten-en-die-horen-in-de-grondwet-te-staan~b874d8b0/ en <https://labtoekomstigegeneraties.nl/2020/10/06/lab-toekomstigegeneraties-concludeert-na-onderzoek-het-waddengebied-wordt-onvoldoende-beschermd-voor-toekomstigegeneraties/>

4 www.ambassadevandenoordzee.nl/

5 www.volkskrant.nl/columns-opinie/amelisweerd-is-de-ideale-proeftuin-om-de-werking-van-rechten-voor-de-natuur-te-verkennen~bdf22af0/#:~:text=Net%20als%20lokale%20voorbeelden%20uit,natuurgebied%20vaak%20erkend%20als%20rechtspersoon

6 maascleanup.nl/actie/petitie/

6

Wij vragen de Nederlandse politiek om ‘Rechten voor Natuur’ in de Nederlandse context te onderzoeken en vast te leggen in de wet.

Wij roepen de Nederlandse politiek op om de **Rechten voor Natuur** te onderzoeken en toe te voegen aan de wet. Dat kan bijvoorbeeld door het huidige Burgerlijk Wetboek aan te passen middels een nieuwe definitie van natuur als rechtspersoon of door een nieuw hoofdstuk voor **Rechten voor Natuur** toe te voegen.

Voor de (juridische) mogelijkheden verwijzen wij naar de specifieke Nederlandse Rechten voor Natuur initiatieven en onderzoeken die hebben plaatsgevonden in dat kader. En naar het VN Harmony with Nature programma dat onderzoek doet naar de verschillende landen die dit concept in wet- en regelgeving vastleggen. Het kan als uitgangspunt gebruikt worden om te onderzoeken hoe dit in Nederland het beste kan worden toegepast. Verschillende typen erkenningen van ‘Rechten voor Natuur’ zijn⁷: In de grondwet, zoals in Ecuador (grondwet, hoofdstuk 7); In nationale wetten, zoals in Oeganda (nationale milieuwet, hoofdstuk 4.1); In lokale wetten en regelgeving, zoals in Orange County, Florida (artikel 7, hoofdstuk 704.1.A Charter of the County of Orange 2020); En erkenning door rechters (zoals in Colombia, India, Bangladesh).

⁷ www.harmonywithnatureun.org/

Het manifest 'Rechten voor natuur' is

opgesteld door Jessica den Outer (VN Harmony with Nature expert) met input van Arita Baaijens (bioloog, schrijfster, directeur Living Landscapes).

een initiatief van Bruno Doedens, land artist, artistiek leider van Bosk, onderdeel van Arcadia 2022 (www.arcadia.frl en www.bosk.frl) en van Klaas Sietse Spoelstra, namens het in 2021 gestarte Ministerie van de Toekomst initiatief in Nederland (www.ministerievandetoekomst.nl).

mede mogelijk gemaakt door Bosk - het wandelende bos van meer dan duizend bomen dat in de zomer van 2022 honderd dagen door Leeuwarden wandelde - is onderdeel van Arcadia 2022. Het Boskproject streeft ernaar de stem van bomen middels het wandelende bos zichtbaar en beleefbaar te maken. Daarvoor heeft Bosk, als onderdeel van het brede verdiepingsprogramma, in juli 2022 een fictieve civiele rechtszaak gevoerd over de rechten van natuur. De conclusie van deze rechtszaak was dat de natuur geen stem en nauwelijks rechten heeft in het Nederlandse rechtsbestel. Het Manifest 'Rechten voor natuur' wil daar verandering in brengen. Arcadia is een nieuwe cultuurtriënnale in de provincie Fryslân, als opvolger van Leeuwarden-Fryslân European Capital of Culture 2018. Middels talrijke voorstellingen, exposities en artistieke ontmoetingen bracht Arcadia in de zomer van 2022 ruim 800.000 mensen uit alle sectoren bij elkaar om te reflecteren op de vraag hoe wij goede voorouders zijn voor de generaties die na ons komen. 'Mienskip', verbinding en verbeeldingskracht zijn daarvoor belangrijke vertrekpunten.

mede mogelijk gemaakt door Ministerie van de Toekomst - een nieuw Nederlands initiatief dat zich richt op vraagstukken voor de lange termijn. Hoe worden we een goed voorouder als we de brede welvaart voor toekomstige generaties willen waarborgen? In 2022 is het initiatief gestart met plek- en themaberaad. Bij het plekberaad gaat het over de voorbij-2030-toekomst van een plek (dorp, regio, stad) en bij het thema-beraad gaat het over de voorbij-2030-toekomst van een maatschappelijk thema.

beelden achterzijde: Kunstenaar Rikke Munkholm Laursen maakte voor Bosk kunstwerken van Friese aarde op basis van het uitgangspunt WE ARE NATURE. (www.rikkemunkholm-lausen.com)

